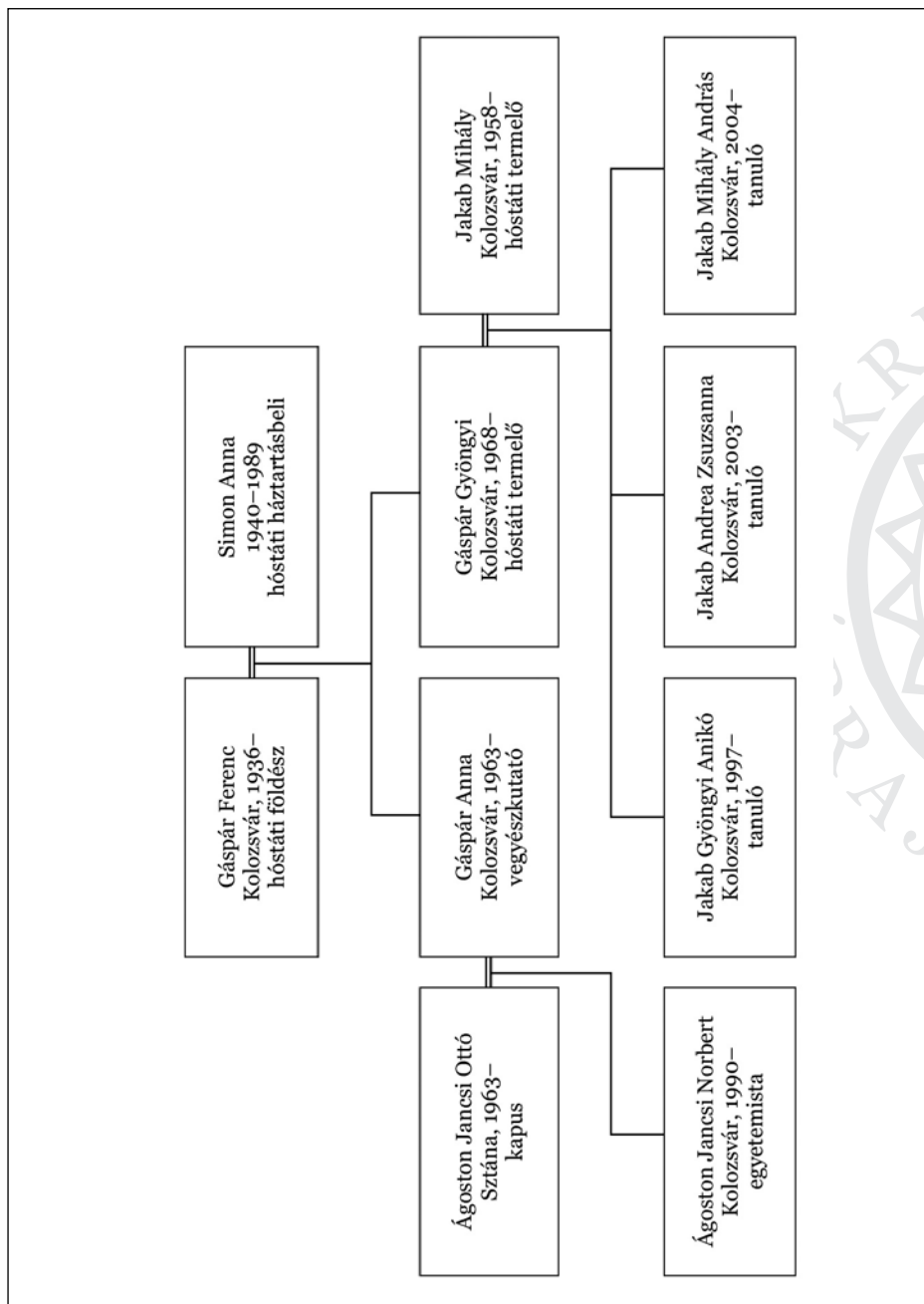

A Gáspár család

4. ábra. A Gáspár család családfája

A családtagok életpályájának bemutatása

Az első generációt Gáspár Ferencről és Gáspár Annáról (szül. Simon) számítom. Gáspár Ferenc 1936. augusztus 28-án született református hóstáti családban Kolozsváron. Szüleivel és három testvérével a Pacsirta utcában nevelkedett. Az elemi iskolát a Magyar utcában végezte, utána csupán három évet járt gimnáziumba. 1959-ben vette el feleségül Gáspár Annát (szül. Simon). A párválasztásban fontos volt számára, hogy felesége is hóstáti származású legyen, mivel folytatni akarta a szülői hagyományt, és ez a mesterség megkövetelte, hogy társa is ismerje a kertgazdálkodás különleges módszereit. Ebben az esetben Gáspár Ferenc annyiban tért el a tradíciótól, hogy párja vagyoni szempontból nála szegényebb volt. A hóstáti származás mellett rendszerint a vagyon, a társadalmi státus is fontos részét képezte korábban, a 20. század első felében, a párválasztásnak. A hagyományos elvárásokkal ellentétben ő saját érzelmeit helyezte előtérbe: *Fontos volt az, hogy hóstáti legyen, ez egy hagyomány volt. Nem vegyült össze. Az ide beköltözött vidéki nem tudott úgy kifejlődni, mint az itteni hóstáti. Hiába bejött, és szolgáló volt három évig is, és itt ment férjhez, egy hóstáti fiú vette el, de nem tudott valahogy úgy kialakulni. Maga a megjelenése, maga az ösztöne nem volt meg, bele kellett születni ebbe, mert ez nem egyetemi tudás alapján alakult ki. Nagyon rossz szokás volt, hogy a nagygazda szülő nem engedte a lányát, hogy szegény fiúhoz menjen, és fordítva is. Nekem is azt mondta apósom, hogy miért nem keresek egy hozzám való kislányt. De hát mi szerettük egymást (Gáspár Ferenc).* Hagyományos lakodalmat tartottak, és a házasságkötés után, szintén hóstáti szokás szerint, fél évet még a szülőknél maradtak. Gáspár Ferenc hozományához gazdasági eszközök és egy édesapjától kapott lovas szekér tartozott. A Iazului (Bethlenkert) utcában vásároltak házat, és fél év után oda is költöztek: *Három húgom és a szüleim maradtak a szülői házban. Szűk volt ott a hely, és nem lehetett, hogy egy udvaron két gazda legyen, nem volt megfelelő a hely (Gáspár Ferenc).* A kollektivizálás ideje alatt kénytelen volt iparosmunkát vállalni, kazánfűtőként dolgozott. Ebben az időszakban a délelőtt a gyárban telt el, és délután pedig földműveléssel foglalkozott a bérelt földterületeken. A hatékonyabb és gyorsabb munka érdekében a lovas szekeret gépkocsival váltotta fel.⁶⁸ *Hazajöttem és nem feküdtem le, jött a segítség, és mentünk ki dolgozni. Több éven keresztül lószekérrel, és '68-ba vettem egy Fiat kocsit, hogy többet dolgozzunk, hamar kimentünk, akinek lovas szekere volt, hamarabb ment haza, mert ugye sötétedett, de mi még egy fél órát maradtunk és dolgoztunk (Gáspár Ferenc).* Első lányuk, Gáspár Anna 1963-ban, második lányuk, Gáspár Gyöngyi pedig 1968-ban született. A keresztnévadásban követték a hóstáti hagyományt, ami a generációk közötti folyamatosságot jelzi. A család életében gyökeres változást jelentett a bontások időszaka, mivel arra kényszerültek, hogy házat vásároljanak a Máramaros utcá-

68 Az autónak életmód-változtató szerepe van, mivel átalakítja az emberek életét, aktivitásának struktúráját, emberi viszonyait, az, hogy milyen irányba rendezik át életvitelüket, igénye módosulásával jár együtt: igény az időre, a több jövedelemre (Losonczi 1977: 449).

ban. 1989-ben Gáspár Anna 49 évesen meghalt. Felesége halála után Gáspár Ferenc úgy döntött, hogy tovább folytatja a gazdálkodást. A rendszerváltást követő években a visszakapott földeket nem adta el, hanem három hűgával elosztotta, és még vásárolt hozzá két hold földet. Gáspár Ferenc életében a munka központi szerepet játszott, és nyugdíját jelenleg is piacozással, kereskedéssel egészíti ki: *Sokan mondják, hogy minnek kell nekem, miért dolgozok annyit. Szeretek dolgozni. Főleg nyáron, néha a virágot is leszedem, vagy negyven szálát, és reggel kiviszem a viszonteladóknak* (Gáspár Ferenc).

A második nemzedékhez tartozik Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) és férje, Ágoston Jancsi Ottó, Jakab Gyöngyi (szül. Gáspár) és férje, Jakab Mihály.

Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) 1963-ban született református hóstáti családban, Kolozsváron. Szüleivel és testvérével együtt a Iazului (Bethlenkert) utcában nevelkedett. A líceumot a 6-os iskolában végezte, amit tréfásan *murokegyetemnek* neveztek a hóstátiak. Tanulmányait a kémia karon folytatta. 1988-ban sikerült vegyészkutatóként elhelyezkednie a Kémiai Kutatóintézetben, és ugyanebben az évben, egyetemi barátnői révén ismerte meg Ágoston Jancsi Ottót.⁶⁹ A párválasztásban nem vette figyelembe a hóstáti származást: *Nem volt fontos, hogy hóstáti legyen. Nekem az volt a fontos, hogy egyezzünk, és nem az, hogy olyanhoz menjek férjhez, akit az apám mond. Jöttek hóstátiak is, nagyon divat volt akkor Magyarországra is menni. Én úgy gondoltam, hogy olyan legyen, akivel jól érzem magam és egy szinten gondolkodunk* (Ágoston Jancsi Anna). A hozományhoz – hóstáti szokás szerint – egy kertes ház tartozott, amit édesapjától kapott, és amit a fiatal házaspárnak kellett befejeznie: *Volt egy kis pénz, és ahogy szokták a hóstátiak, a gyerekeknek vettek egy házat, vagy autót, vagy mindkettőt, és kérdezte apám, hogy mi kell, ház vagy blokkolás. Én mondtam, hogy ház, hogy legyen egy kis kertem, hogy tegyek petrezselyemzöldet.* (Ágoston Jancsi Anna). Amíg az új otthon elkészült, a házasságkötés után 5 évig férjével a Bethlenkert utcai szülői házban laktak. Ebben a periódusban a kommunista hatalom már elkezdte a hóstáti porták lebontását. A Bethlenkert utcai ház is bontás előtt állt, de a család nem hagyta el otthonát, mivel nem sikerült megfelelő lakást kapniuk: *Az ők tervrajzuk szerint ott blokkok épültek, és a ház is sub expropriere⁷⁰ volt. Mi nem költöztünk ki, mert aki egyszer kiköltözött, azt lebontotta az állam, papíron el volt véve, de addig nem bonthatták le. Habár volt a Magyar utcába, aki aludt már, és jött a buldózer, és ráment a házra és lebontották* (Ágoston Jancsi Anna). A bontások periódusa Ágoston Jancsi Anna számára nagyon kellemetlen időszak volt. 1990-ben született egyetlen fiuk, Ágoston Jancsi Ottó Norbert. A keresztnévadásban már nem hóstáti, hanem sztánoi szokást követték.

69 Jávor Kata a társadalmi kapcsolatok változása kapcsán jegyzi meg, hogy a fiatalabb generációknál egyre inkább előtérbe kerül a munkatársi kapcsolatok erősödése (Jávor 2000: 1001). Ez így történt a Gáspár családon belül is, hiszen a párválasztásban Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) már nem a szülők elvárásait, hanem a munkatársak, barátok véleményét vette figyelembe.

70 Bontás alatt (saját fordítás)

Ágoston Jancsi Ottó 1963-ban született mezőgazdálkodással foglalkozó református családban. Ugyanitt végezte az 1–4. osztályt, és ezután tanulmányait már Kolozsváron folytatta, ahol autószerelői szakdiplomát szerzett. Már 17 évesen a Sanex gyárban karbantartóként dolgozott. 2006-tól napjainkig az Unitárius Kollégiumban kapusállást tölt be. Annak ellenére, hogy nem hóstáti családban nevelkedett, Sztánán is volt alkalma szüleitől elsajátítani a gazdálkodáshoz szükséges alapvető tudást. A két termelési mód közötti különbséget is felismeri: *Ők nagyon értik ezt az ők zöldségtermesztésüket, egy kicsi területen sok mindent tesznek, és nagyon odaadással vannak* (Ágoston Jancsi Ottó). A párválasztásban fontosnak tartotta, hogy társa földműveléssel foglalkozó családból származzon, mivel a mezőgazdálkodás jövőbeli tervei közé tartozik: *csak úgy lehet haladni, ha előretoljuk a szekert, mert ha az egyik visszahúzza, az már nem jó* (Ágoston Jancsi Ottó).

Jakab Gyöngyi (szül. Gáspár) 1968-ban született református hóstáti családban, Kolozsváron. Szüleiével és testvérével a Iazului (Bethlenkert) utcában nevelkedett. Akárcsak testvére, 1–8. osztályban ő is a *murokegyetemen*⁷¹ tanult, majd a Terápia-iskola román tagozatán folytatta tanulmányait. 1989-től a Kémiai Kutatóintézetben dolgozik, és ezzel párhuzamosan piacozással is foglalkozik. 1994-ben férjhez ment Jakab Mihály hóstáti termelőhöz, akivel a Kerekdomb negyedben vásároltak kertés házat. A hozományhoz az édesapjától kapott bútor és földterület tartozott. 1997-ben született első lányuk, Jakab Gyöngyi Anikó, 2003-ban második lányuk, Jakab Andrea Zsuzsanna, 2004-ben pedig fiuk, Jakab Mihály András. A keresztnévadásnál figyelembe vették a hóstáti szokást, a gyerekek a szülők, illetve a nagyszülők neveit örökölték: *Ma volt épp a nővéremnek a születésnapja, és pont erről volt szó, hogy nem hal ki a Jakab Mihály, ő a negyedik, nagytatám Jakab Mihály volt, édesapám Jakab Mihály, én Jakab Mihály vagyok, és ő Jakab Mihály András, mert dédnagytatám Jakab András volt* (Jakab Mihály).

Jakab Mihály 1958-ban született református hóstáti családban, Kolozsváron. Szülei fiatalon összeházasodtak, és a Téglás utcában béreltek lakást, míg sikerült 1963-ban saját házat építeniük a Cukorgyár utcában. Mire elkészült az új ház és a hozzá tartozó gazdasági épületek, a kollektivizálás miatt szintén nehéz periódust kellett átélnie a családnak, hiszen a földek állami tulajdonba kerültek, és ezzel együtt a gazdasági eszközöket is elveszítették: *Arra emlékszem, hogy elvették a lovunkat, a szekerünket, és kénytelenek voltak, hogy a kollektívbe dolgozzanak, és ott dolgoztak egészen '90-ig* (Jakab Mihály).

Jakab Mihály a nyolc osztályt Kolozsváron végezte, és utána a temesvári UCÉCOM-szakiskolában folytatta tanulmányait. 1979-től – egyévi katonaság után – 1993-ig lakatosként dolgozott a Constructorul szövetkezetnél. 1982-ben lebontották a Cukorgyár utcai házukat, és így a család megint csak arra kényszerült, hogy új otthon építsen. Szamosfalvára költöztek, ahol újból felépítették a házat és a gazdálkodáshoz szükséges helyiségeket. A rendszerváltás után a visszakapott földeket nem adták el: *Visszakapták a földeket, és sokkal jobb volt, mert maguknak dolgoztak* (Ja-

71 A kolozsvári 5-ös iskolát nevezték *murokegyetemnek*, mivel a legtöbb diák hóstáti származású volt.

kab Mihály). A párválasztásban is követte a hagyományt, elvárásai közé tartozott, hogy felesége is hóstáti származású legyen, és szeresse a kerti munkát: *Mivel Gyöngyi is hóstáti volt, és szerette a kerti munkát, és amit ő is szüleitől tanult, aztán nekifogtunk* (Jakab Mihály).

A harmadik nemzedéket Ágoston Jancsi Ottó Norbert, Jakab Gyöngyi Anikó, Jakab Andrea Zsuzsanna és Jakab Mihály András képviseli.⁷²

Ágoston Jancsi Ottó Norbert 1990-ben született Kolozsváron. Az 1–8. osztályt a Constantin Brâncuși-iskolában végezte, és utána pedig a líceumot az unitárius kollégiumban folytatta. Jelenleg harmadéves egyetemi hallgató az autómérnöki szakon. A nyári szünidőket nem a hóstáti, hanem a sztánai nagyszülőknél töltötte, így nem igazán ismeri a hóstáti szokásokat. A vasárnapi istentiszteletre általában kalotaszegi népviseletbe öltözik: *Inkább a sztánaiak voltak rám hatással, a kalotaszegiek, megvan az a népviseletem is. Oda járok templomba, az ottani szokásokat jobban ismerem* (Ágoston Jancsi Norbert).

Jakab Gyöngyi Anikó 1997-ben született református hóstáti családban, Kolozsváron. Az 1–4. osztályt az Emil Isac-iskolában végezte, és jelenleg az Unitárius Kollégiumban nyolcadikos diák. Segít szüleinek a gazdálkodásban, háztartásban, és gyakran kell kisebb testvéreire is vigyáznia: *Általában szoktam takarítani, segítetek én is* (Jakab Gyöngyi Anikó). Úgy véli, hogy a gazdálkodás nagyon hasznos, de ő már nem szeretne ezzel komolyabban foglalkozni, és emiatt a párválasztásban sem szempont számára, hogy férje majd hóstáti származású legyen: *a gond az, hogy csak hobbiszinten szeretnék ezzel foglalkozni, és félek attól, hogy ha egy hóstáti férjem lesz, akkor le kell mondjak az álmaimról, hogy például valami nagy tudós leszek* (Jakab Gyöngyi).

A harmadik generáció legfiatalabb tagjai Jakab Andrea Zsuzsanna, aki 2003-ban született, és Jakab Mihály András, aki 2004-ben született. Mindketten református hóstáti családban születtek, és az Unitárius Kollégiumban elsős, illetve másodikos tanulók. A Hóstátról és a saját jövőjükről rajzolt képek és beszélgetés alapján kiderült, hogy számukra a Hóstát szó mindenképp szüleik foglalkozását, zöldségtermesztést jelent. Ehhez az életmódhoz tartozik a ház, a kert, a sárgarépa, a fák, virágok, anyuka a kosárral a kezében és apuka a gazdasági eszközzel (137–138. képek). A jövőhöz pedig a kislány szerint a férj, két gyerek, egy ház és egy eprekert tartozik (139. kép).

72 A Gáspár családban a harmadik generációt képviselő személyek még nem élnek külön háztartásban, így elsősorban szüleik elvárásai szerint élnek, ám jövőjükről alkotott elképzeléseik is fontos információt hordoznak. A jövőt előkészítő törekvések mutathatják a jelen társadalom tudatában élő igényeket (Sas 1977: 199).

Foglalkozás, gyereknevelés

Az első nemzedéket képviselő Gáspár Ferencet szakmai szempontból édesapja tudatosan a hagyományos hóstáti gazdálkodás felé irányította: *Édesapám azt mondta, hogy neki csak két osztálya van, és akkor nekem is elég a hét osztály, mert kell menni szántani, már 14 éves korban mentem szántani, és gazdálkodtam, és azóta van, nem egyetemi tudásom, hanem gyakorlati tudásom* (Gáspár Ferenc). A kollektivizálásban átélt kudarcok és nehézségek miatt gyerekeiket már nem arra nevelték, hogy folytassák szüleik szakmáját: *Azt mondtuk, hogy tanulj, és vigyázz a magaviseletedre, hogy ne legyél ebbe a szakmába, mik már arra tanítottuk a gyerekeket, hogy ne ebbe a szakmába. Már akkor volt a kollektivizálás* (Gáspár Ferenc). A gyereknevelésben nagyobb szerepe volt az apának, ő vett részt a szülői értekezleteken is: *A családokba nem mindig az asszony volt kedves. Nyugodjék nálunk is a feleségem, ő csak háztartásbeli volt, a kerti munkát végezte, és a piacra ment, nem szerette a gyereknevelést, szülői értekezletre én jártam* (Gáspár Ferenc). Mivel nagy területen gazdálkodtak, segítségként vidéki lányokat alkalmaztak, kik egyrészt a gyerekeket vitték iskolába, másrészt délután a termékek előkészítésében is segítettek.⁷³

A második nemzedékhez tartozó Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) gyerekként intenzíven besegített szüleinek a gazdálkodáshoz tartozó munkafolyamatokban, és ezt egyetemi hallgató korában is folytatta: *Volt olyan, hogy éjjel háromig pucoltam a hagymát, kötöztem a petrezselymet, és mentem másnap iskolába. Jöttem haza az egyetemről, és tettem oda a disznóknak a megvágott tökötet meg káposztalevelet, és futottam vissza az egyetemre* (Ágoston Jancsi Anna). Már gyerekkorában úgy érezte, hogy két eltérő világhoz tartozik, az egyik a város, a másik pedig a falu volt: *Mikor kicsi voltam, az osztálytársaim mondták, hogy mennek falura, én olyan városi falusi voltam, a mezőgazdaságban dolgoztak a szüleim, piacra is jártam árulni* (Ágoston Jancsi Anna). A gyereknevelésben férjével elsősorban arra törekedtek, hogy gyerekük egyéni döntéseit tiszteletben tartsák, és saját szülei példáját követve a tanulásra készítették: *Tetszett neki ez az autószerelői szakma. Ez az ő döntése volt. Ahogy apám mondta annak idején, hogyha nem akarsz három siktába, három váltásba dolgozni, akkor tanuljál* (Ágoston Jancsi Anna). Ágoston Jancsi Anna 2006-tól napjainkig laboránsként dolgozik az Unitárius Kollégiumban, és ezzel párhuzamosan a közgazdaságtan kar hallgatója is. A rendszerváltás után férjével együtt 10 évig foglalkoztak piacozással, és a hóstáti termékeken kívül a Sztánán megtermelt árut is a kolozsvári piacon értékesítették: *Valamennyi ideig mi is csináltuk, ahogy összeházasodtunk, '89-től tíz évet biztos, hogy folytattuk, amíg nem modernizálták a piacot, most sokba kerül egy asztal, és alig egy négyzetméter, mit lehet oda kitenni. Apósomnak volt asztala, és egyik nap használtuk mi, és másik nap ők* (Ágoston Jancsi Ottó).

⁷³ Az ilyen megoldások (nagyszülők, idegenek felügyelik a gyerekeket) alkalmat adnak a hagyományos nevelési minták közvetítésére is (Jávör 2000: 1999).

Ágoston Jancsi Ottó – a gyerekneveléssel kapcsolatban – a gazdálkodás helyett a tanulásra biztatta fiát, mert ez a szülők szakmájához viszonyítva előrehaladást jelent:⁷⁴ *Mindig azt mondtuk, hogy tanuljon, hogy tudjon továbbjutni* (Ágoston Jancsi Ottó).

Jakab Gyöngyi (szül. Gáspár) testvérétől eltérően megpróbálja átadni a következő nemzedéknek azt a tudást, amit saját szüleitől tanult.⁷⁵ Ő már 12 évesen segített szüleinek, és játékosan próbálja rávezetni gyerekeit is a gazdálkodáshoz tartozó alapvető munkafogásokra: *Vettünk kicsi libát is a gyerekeknek, hogy lássák ők is, hogy milyen felnevelni. Már nálunk is, a Iazului utcában, voltak tavasszal kicsi csirkék, és ott nevelkedtek, és vigyáztunk fel, így neveled bele a gyerekekbe az állatszeretetet, hogy lássák, hogy mit jelent* (Jakab Gyöngyi). Véleménye szerint nagyon fontos, hogy a gyerekek elsajátítsák ezt a gyakorlati tudást is: *Nem árt, hogy tudják, mert soha nem tudod, hogy hova kerülsz, és gyere lássad, hogy hogy kell azt a salátát ültetni, vagy ismerd fel a zellerlevelet is, úgy lassan rá lehet vezetni őket* (Jakab Gyöngyi).

1993-ban Jakab Mihály az Erdő utcában vásárolt kertés házat, és 1994-től feleségével, Jakab Gyöngyivel tovább folytatják a szüleiktől tanult speciális mesterséget, és rugalmasan alkalmazkodnak a változásokhoz: *Lóval gazdálkodtunk, mint ahogyan régen a nagyszüleink, és most öt éve megtiltották, hogy lóval járjunk, és most traktorral dolgozunk. A lónak a munkáját nem lehet helyettesíteni, sokszor szükség volna a lovakra is. Székérrel mentem a mezőre, az elején pont úgy gazdálkodtunk, mint a nagyszüleink. Kosárba vittük az árut is, csak most nemrég jöttek be ezek a műanyag ládák* (Jakab Mihály). Nagyon sok hóstáti származású gazdával ellentétben Jakab Mihály számára a termelés jelenti az egyetlen megélhetési lehetőséget, és akárcsak szülei, szívesen vásárol földterületet olyan hóstáti földesektől, kik a rendszerváltás után visszakapott földek eladását választják. Gyerekeit már nem a gazdálkodásra, hanem a tanulásra biztatja: *Megadok nekik minden lehetőséget, és ők kell válasszanak, mert hiába kényszerítem én egy pályára, és ők nem szeretik. Próbálok mondani nekik, hogy mi lenne jó, de ők kell válasszanak: Gyöngyike sokszor kérdi, hogy mi volna jó, de mondom, hogy ezt te kell eldöntsd, mert te tudod, hogy mit szeretsz* (Jakab Mihály). A második generációhoz tartozó személyek főként a bevásárlásban, háztartásban foglalkoztatják a gyerekeket, ezzel is megtanulnak „közlekedni a világba”, ezáltal is kinyitják számukra a világot. A nehéz fizikai munkából már kizárják a gyerekeket, és ez azt jelenti, hogy a munkakul-

74 H. Sas Judit a gyerekek tanulmányi eredményeinek, mint a státust megvalósító tervek feltételeinek, vizsgálata során megállapítja, hogy a szülők gyerekeik számára más életmódot, más társadalmi státust szeretnének biztosítani, és emiatt a szellemi pályák felé orientáltak (Sas 1972: 203). Ugyanez történt az Ágoston Jancsi családon belül is, tehát egy lépcsővel saját társadalmi helyük fölé szeretnék emelni gyereküket.

75 A magyar néprajzi kutatás a hagyományos társadalom gyermekéletével kapcsolatban megfogalmazott egyik tézise közé tartozik, hogy a gyermekélet során a játék és a munka nem válik el élesen egymástól, a munkafogásokat éppúgy, mint a nemek közötti munkamegosztási szerepeket, utánzással, mintegy játszva tanulja meg (Faragó 2000: 402).

túra, amit tradicionális úton örökítettek át a szülők, napjainkban a családon belüli szocializációs folyamatból már lényegesen kimarad. (Sas 1977: 194.)

A harmadik nemzedéket képviselő Ágoston Jancsi Norbert számára a Sztánán eltöltött idő befolyásolta a gyerekekneveléssel kapcsolatos elképzeléseit, mivel azt szeretné, hogy majd gyerekei is szívesen töltsék idejüket falun: *Vallásos szempontból reformátusnak fogom nevelni, és tovább szeretném folytatni, hogy megszerettessem vele a falut, ez nekem fontos, ahogy a szüleim is megmutatták, a természetet megszerettetni vele* (Ágoston Jancsi Ottó Norbert). A földműveléshez tartozó tevékenységek és az ehhez kapcsolódó időszemlélet csupán a vakációban, a szórakozásban, kerti munkák végzésében maradt meg.

Jakab Gyöngyi Anikó jövőbeli szakmai tervei, elképzelései közé tartozik mindenekelőtt a sikeres felvételi, utána pedig orvos, ügyvéd vagy esetleg törvényszéki antropológus szeretne lenni. Szívesen élne Svájcban is, mivel ott szerinte lehet Kolozsvárhoz hasonló életmódot folytatni: *Hát ha Svájcba költöznénk, szép lenne, Genf környékén szép hegyek vannak, és közel van a város is. Úgy gondoltam, hogy a szüleim akkor is növénytermesztéssel foglalkoznának, és ugye állatokat tartanának a hegyekbe, a tej miatt. Nekem is megfelelne, mivel közel lennék a tudomány világához is* (Jakab Gyöngyi Anikó).

A Gáspár család első nemzedékének életében a hóstáti gazdálkodás központi helyet foglalt el. A kollektivizálás idején elszenvedett, főként anyagi veszteségek arra készítették a Gáspár házaspárt, hogy gyerekeiket más pályák felé irányítsák. A következő nemzedékben a két gyerek közül csupán Jakab Gyöngyi (szül. Gáspár) folytatta a családi hagyományt, míg testvére arra törekedett, hogy egyetemi diplomát szerezzen. Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) mindössze 10 évet foglalkozott piacozással, de ezt nem folytatta: *Az apám már úgy nevelt, hogy ha jobb megélhetőséget akarok, és nem állandóan a piacon, a hidegben és a hideg vízbe mossam a zöldeget, akkor tanuljak* (Ágoston Jancsi Anna). A harmadik generáció számára a gazdálkodás már csupán a hétvégi kikapcsolódás részét képezi, nem szeretnének ezzel foglalkozni, egyéni aspirációjuk közé elsősorban a továbbtanulás tartozik.

Telekszerkezet, lakáskultúra

Az első generációhoz tartozó Gáspár Ferenc és Gáspár Anna a bontások miatt 1989-ben egy kétszobás házat vásároltak a Máramaros utcában. A házban csupán két szoba volt, és egy konyha, így ezt bővíteniük kellett, és így lehetővé tették a lakásfunkciók további differenciálódását: *Itt akkor a két szoba és konyha volt. Ez egy testvérpáré volt, iparosok voltak, üzletjük volt. Ők kimentek Magyarba* (Gáspár Ferenc). Az építkezéshez kőművest alkalmaztak, és másfél év múlva lett kész a ház. Két lakrészt terveztek, mivel azt remélték, hogy a gyerekek a szülői házban maradnak, de ez sajnos nem így történt. Jakab Gyöngyi csupán 1 évet lakott az édesapja által épített lakrészben: *Gyöngyiék itt is laktak egy évig, aztán a férje vett egy házat az Erdő utcában, és oda költöztek. Így most nagyon sajnálom, hogy ennyi munkám*

után valamelyik utódomnak kellene, de hát Nusinak is csak egy fia van, már palták és emeletes, modern épületek kellene, nem olyan, mint ez a ház (Gáspár Ferenc). A telekszerkezethez a házon kívül hagyományos gazdasági épületek és kert is tartozik.

A házat hagyományos szokás szerint zöld színre festették (140–141. képek) Ebben az esetben ez nem volt tornácos ház, mivel nem hóstáti személyektől vásárolták. Az ablakok és ajtók fából készültek, és nem fektettek hangsúlyt a ház szigetelésére sem. A gazdasági épületek a ház meghosszabbításában helyezkednek el (142–147. képek). Az első fontos helyiség a nyári konyha, ami idővel átalakult, és elveszítette eredeti funkcióját, mivel jelenleg a kamra szerepét tölti be. Ezután következik a pajta és az istálló, ahol használaton kívüli gazdasági eszközöket találhatunk: a hagyományos fonott kosarat, amelyben valamikor hóstáti termékeket értékesítettek a piacon; a szekeret, amivel már napjainkban nem lehet a városban közlekedni (148–149. képek). A paszuly- és paradicsomkaró-tároló és a vele szemben elhelyezkedő üvegrámás szín megőrizte eredeti funkcióját (150. kép). A kertet is rendszeresség jellemzi, jobb oldalt melegágyak, bal oldalt pedig fóliásátrak helyezkednek el (149. kép). Ezenkívül a gazdasági udvarhoz tartozik a szekérszín és a trágyatároló is.

A lakásban a bútorok többségét Szamosújvárról rendelték, és megpróbálták alkalmazkodni az eltérő korszakok elvárásaihoz. A modern bútor bekerülése a háztartásba egyben presztízst is jelentett: *Ez már modernebb, eltért a hóstáti típusú bútortól, amit sífonnak, almáriumnak neveztek. A régi bútorokat kicseréltem, mert hát na, ha valaki bejött és meglátta, mondta, hogy na hát még mindig ez a régimódi bútor van. Fejlődött a világ, a Hóstát is fejlődött, és alkalmazkodott az újabb és újabb modellekhez* (Gáspár Ferenc). A szoba berendezésére a zsúfoltság és a tárgyak halmozása jellemző. A tárgyhalmozás, a tárgyak mibensége nemcsak a családtagok aspirációiról, hanem preferenciáiról, és ízléséről is vall. (Nagy K. 1984: 284.) Az asztalon hóstáti szokást követve búzagalással teli vázát helyeztek el. A fűtőberendezéshez cserépkályha tartozik (152–153. képek). A fiatal generáció használaton kívüli tárgya, ebben az esetben egy hűtőszekrény, a szülők szobájába került. A modern háztartási eszközök közé tartozik a konyhában levő televízió, hűtőszekrény és fagyasztó: *Hűtő, fagyasztó van. Már a lányaimnál internet is van, ugye a gyerekek számára már szükséges* (Gáspár Ferenc). Gáspár Ferenc a saját lakrészén kívül lányának is épített egy kétszobás lakást, de jelenleg ott nem lakik senki. Jakab Gyöngyi a szüleitől hozományként kapott bútorokat, képeket, tárgyakat nem vitte magával, így a szoba raktárhelyiséggé változott, ahol a tárgykollekciók mellett a használaton kívüli bútorok is felhalmozódtak. A reprezentatív tér pedig fokozatosan passzív helyiséggé vált.

Jakab Gyöngyi tekinthető a gazdálkodás továbbvivőjének, így férjével együtt nem a lakásra és a lakberendezési tárgyakra fektettek hangsúlyt, hanem főként a gazdasági épületekre. Egy régi hóstáti házat vásároltak meg, így bizonyos gazdasági helyiségek már megvoltak, ilyen például az istálló (158–160. képek).

A telekszerkezetet hagyományos hóstáti portának is nevezhetjük, mivel a ház mögött helyezkednek el a gazdasági épületek, és ezzel szemben pedig a nyári kony-

ha és egyéb tárolóhelyiségek (161–162. képek). Szüleik példáját követve, ők is építettek egy emeletet a gyerekek számára, így megnövekedett a belső lakótér, ezért valamennyi tevékenységet más-más helyiségekben tudnak elvégezni. Ez a nemzedék már hangsúlyt fektet arra, hogy minden gyerekek saját szobája legyen: *Mi gyermek létünkre a konyhába aludtunk, ameddig férjhez mentünk. Hiába volt három szoba, az egyik tiszta kellett legyen, egy szobába aludtak édesanyjáék és a konyhába mi* (Jakab Gyöngyi). A gyerekszobák gazdagították az alaprajzot, és ezáltal kialakították a gyerekszoba-hagyományt, a szülők és a gyerekek különválását (Nagy K. 1984: 279). 1997-re épült fel az új ház, és 2002-ben pedig a gazdasági épületeket tárolóhelyiségekkel egészítették ki: *A másik felén rá öt évre építettünk, mert kellett nagyon a hely, ahol tároljuk a zöldséget, hagymát, pince kellett. Mivel minden évben meg tudtunk venni egy földet, mind többet termeltünk, és nagyobb hely kellett tárolni, úgy kellett építsünk, hogy tudjuk tárolni a termékeket* (Jakab Mihály). A legújabb épület a savanyúkáposzta-tároló, amit az európai uniós rendeletek alapján emeltek. Ebben a helyiségben a hagyományos facsebrek mellett az uniós törvénynek megfelelő műanyag csebreket is tárolnak. A gazdálkodást mindig a biztonságra való törekvés jellemezte, így a termelés és a fogyasztás között a raktározásnak is fontos szerepe volt. Az élelmiszerek tartósításával, tárolásával az év minden szakaszában biztonságossá vált az élet fenntartása. (Bodnár 1997: 69.)

A Jakab család számára a nyári konyha fontosabb szerepet tölt be, mint a házban levő konyha, mivel ez az a hely, ahol több időt töltenek, a főzésen kívül a piacra is itt készítik elő az árut (161–162. képek). A házhoz tartozó konyhát vendégszobaként használják, a falra pedig a nagymamától örökölt tükröt helyezték (162. kép). A nagymama tükre „családi emlékként” másfajta értékrezsimbe lép, amelyben az idő és a tárgy családi emlékekhez való kötődésének erőssége képezi az értékelés alapját (Pellandini-Simányi 2008: 216). Az egy vagy esetleg több generációt kiszolgáló tárgyak a társadalmi folytonosság hordozói. Az öröklődő tárgyak típusainak köre szűkül, de megerősödik a személyes jelentésű emléktárgyak szerepe. (Fejős 2003: 88.) Mivel Jakab Gyöngyi nem hozta magával a szülőktől örökölt „nehéz” bútorokat, a lakberendezési tárgyak többségét a *Libertatea* gyárból szerezték be: *Édesanyámtól lenne még egy pár bútor, de az olyan nehéz, ott van édesapámnál. Nagyon nehéz azt költöztetni, és régi fajta, egy csomó vitrin van benne, és a 12 személyes ebédlőkészlet, amit édesanya kapott menyasszonyi ajándéknak* (Jakab Gyöngyi). Ez a generáció már nem fektet hangsúlyt a tárgyak tartósságára, ezért egyszerű, „könnyen összerakható” bútorokat részesítenek előnyben. A gyerekek szobájába már korszerű szekrényeket vásároltak, a falon gyerekrajzok találhatóak, a tárgyi világhoz pedig barátoktól ajándékba kapott játékok tartoznak. Ebben a szobában megjelenik a modern tömegkommunikációs eszközök közül a számítógép is. A háztartás korszerű felszerelése közé tartozik a hűtőszekrény, mosógép, és amit kiemelten megjegyeznek, a személygépkocsi: *Hát autóval jól állunk. Az ARO kell a mezőre, mert régi kocs, de nagyon jó, mert a mezőn sár van, és van egy Daciánk, amit le akarunk adni, mert már öreg, és van ez a Skoda, és van egy traktorunk. Azt nem tartom itthon, mert édesanyáméknak széles udvaruk van, és onnan könnyen megyek ki a trak-*

torral, nem kell a városon menjek (Jakab Mihály). Az autó voltaképpen alkalmas arra, hogy minden állati erő nélkül működjön, például a lóerejű vontatás helyett önjáró legyen, a helyváltoztatást gyorsítsa és az emberek szolgálatára álljon (Losonczi 1977: 430). A ház fűtőberendezéséhez központi fűtés tartozik, és a Jakab házaspár jövőbeli tervei között szerepel a ház szigetelése is: *Most készülünk, hogy kívülről le akarjuk szigetelni, mert központi fűtés van. Azt mondja mindenki, hogy egy öt fokot lehet nyerni a szigeteléssel, és az sokat számít* (Jakab Mihály).

Ágoston Jancsi Anna, testvérétől eltérően, nem folytatta a gazdálkodást, így a telekszerkezethez a házon kívül csupán egy garázs és egy kis kert tartozik (163–168. képek)

Házasságkötésük után Ágoston Jancsi Anna és férje, Ágoston Jancsi Ottó 5 évet a szülői háznál laktak, míg a hozományként kapott házat befejezték: *Apám megvette a házat és mondta, hogy felöltöztetjük mi a házat, ez vakolatlan ház volt* (Ágoston Jancsi Anna). Nem fogadtak kőművest, hanem férje munkatársaival együtt dolgozott, és így lett rendre építve a két szoba, konyhán kívül még egy szoba, kamra, fürdőszoba és garázs: *Az L alakból csináltunk kockát, az udvart építettük be. A szoba után csináltunk a konyhából külön bejáratot a spájzba és fürdőszobába, és hát építettünk garázst is* (Ágoston Jancsi Anna). A lakóház alaprajzi fejlődésében a 19. század végétől terjed az „L” alaprajz. Megjelenésük a jómód, a polgárosodás jele. Ide a legegyszerűbb esetben egy szobát építenek (Gilyén 1995: 11). Az új szobán kívül a cserepeket és a padlót is kicserélték. A ház fűtőberendezéséhez központi fűtés tartozik, és ők már takarékosági szempontokat figyelembe véve hőszigeteléssel látták el a házat. A térbeosztásnál figyelembe vették, hogy mindenkinek saját helyisége legyen, és fontos szempont volt az is, hogy a szobák különbejáratúak legyenek: *A szobába jó, hogy legyen külön bejárat, mert láttam a barátnőmnél, aki blokkba lakik, hogy milyen jó, becsukja maga után az ajtót, és nem zavarja senki* (Ágoston Jancsi Anna). A fejlettebb lakáskultúra igényét jelzi, hogy megjelenik a lakás „körüljárhatóságára” való törekvés, vagyis az, hogy ne csak a szobán keresztül, hanem más úton is megközelíthetők legyenek, elősegítve ezáltal is a szobák zavaralanabb használatát (Gilyén 1995: 9). A lakberendezéshez szükséges bútorok, tárgyak egy részét örökölték vagy ajándékba kapták. Ilyen az előszobában található bútor, amely egy hóstáti asszonytól származik. Az Ágoston Jancsi Ottó szobájába helyezték el a hozományhoz tartozó hóstáti bútort, és ugyanebben a szobában az asztalon, akárcsak a szülők szobájában, búzakalásszal teli vázát lehet találni. A szobák tárgyi világához elsősorban a porcelán dísz tárgyak tartoznak. A szobák bútorzata (örökölt, kapott, vásárolt bútorok) és kialakítása erősen differenciált. A dísz tárgyak feladata a reprezentáció, a fogyasztói társadalomhoz való tartozást a tárgyak halmozásával akarják bizonyítani. Általában ezek a tárgyak olyan helyen vannak, ahol jól láthatók. A házasság előtt megvásárolt szekrények közé tartozik a konyhabútor, amit Ágoston Jancsi Anna egyetemistakorában, megtakarított pénzéből vásárolt meg: *Ami a szobába van, azt anyukám vette meg, a konyhába vettem én, még mikor dolgoztam. Lecsiszoltuk és lelakkoztuk a falakat. Miután férjhez mentem, elmentünk Gherlára, hogy rendeljünk bútort a másik két szobába. Rendre, részletre*

kifizettük, de olcsóbb volt. Kellett nekem ebédlőbútor is. A Norbi szobájába volt egy könyvtár és egy kétajtós szekrény és egy tükör, amiket egy másik házból vettünk, amit eladtak. Ezeket elvittük már Sztánára, kicseréltük (Ágoston Jancsi Anna).

Ágoston Jancsi Ottó Norbert nem él külön háztartásban, viszont szobája részben egyéni elképzeléseit tükrözi. Számára a szoba az a helyiség, amit saját tulajdonának tekint, ahol tanul, és ahova bármikor visszavonulhat (169. kép). Ebből a helyiségből és a többi szobából is a régi, nehéz bútorok falura, Sztánára kerültek, és ezeket a „faltól falig”, könnyű bútorok helyettesítik: *Megkaptam a gradatie de meritet,⁷⁶ és csináltattam akkor faltól falig bútort* (Ágoston Jancsi Anna).

A háztartásban levő modern felszereléshez tartozik a televízió, hűtőszekrény és mosógép, melyek elsősorban az otthoni munka megkönnyítését, a háztartás „modernizálását” jelölik (Valuch 2003: 59). Ezek közül a mosógépet egy televízióban követt reklám alapján választották, ami jelzi a televízióműsorok hatásának növekedését:⁷⁷ *Mikor odaköltöztünk, akkor ez a régiféle mosógép volt, nem is csavarta ki a ruhát, csak éppen forgott, és mikor felköltöztünk, kézzel mostam, aztán néztük a reklámot a tévébe, és mondta, hogy va inchipuiți ca acuma ea spala haine,⁷⁸ és akkor jött el az idő, hogy vettünk mosógépet* (Ágoston Jancsi Anna). A testvérével ellentétben ők már mindent megvalósítottak, ami a ház átalakításához tartozik. Jövőbeli terveik részét képezi a Sztánára való kiköltözés, így a háztartásból falura került bútorok ott majd újból funkciót kapnak. Habár Kolozsváron nem folytatták a hagyományos hóstáti gazdálkodást, nyugdíjaskorukban Sztánán akarnak mezőgazdálkodással, ezen belül pedig gabonatermesztéssel foglalkozni. Tulajdonképpen Ágoston Jancsi Anna szakít a hagyományos hóstáti gazdálkodással, és a monokultúrás termelésre tér át. Erre az időszakra már készülnek, egyrészt azáltal, hogy a kikerült bútorokat falura vitték, másrészt traktort, aratógépet, vetőgépet és műtrágyaszóró gépet is vásároltak: *Akarjuk folytatni a mezőgazdaságot, és bővíteni, hogy több földdel dolgozzunk. Van legelőnk, kaszálónk és szántónk is. Abban reménykedünk, hogy jobb lesz. Sokba kerül, és ha nem gépesíted, munkaerő nincs, akkor nincs jövője* (Ágoston Jancsi Ottó)

Táplálkozás

Az első nemzedékben a gazdálkodás központi helyet foglalt el a családtagok életében, és nemcsak a lakóterületet, hanem a táplálkozási szokásokat is ennek függvényében alakították. A zöldséget, húst, lisztet és az ételekhez szükséges alapanyagokat sikerült saját részükre megtermelniük. Csupán a kenyeret és a fűszereket vásárolták a boltból: *Volt disznó- és majorságnevelés, és azoknak a húsából főzték*

76 Érdemfizetés (saját fordítás)

77 S. Nagy Katalin a lakberendezések kiválasztása kapcsán a lakberendező folyóiratok, a bútorüzletek kirakatai és a lakberendezési szolgáltatások mellett a televízióműsorok hatását is kiemeli (Nagy K. 1984: 281).

78 *Képzelve el, hogy most ő (a háziasszony) ruhát mos.* (saját fordítás)

a levest vagy másodikat. Estére volt tejes puliszka, nagyon sokszor, málélisztből. Vásárolom a kenyeret és a fűszereket. Tojást sem kell vegyek, mert vannak tyúk-jaim. A kukorica is megterem, elviszem a malomba (Gáspár Ferenc).

A második generációban Jakab Mihály és felesége is arra törekednek, hogy a gyerekek házilag készült, egészséges termékeket fogyasszanak. A zöldségtermesztés mellett állattartással is foglalkoznak, így a tejet és a húst is sikerül a család részére biztosítaniuk: *Abban törekedünk, hogy minél természetesebben táplálkozunk, de nemcsak nekünk, amit megtermelünk, abból fogyasztunk. Aki vásárol is tőlünk, ez nagyon fontos, hogy műtrágyát és kémiai vegyszereket nem használunk, csak ami nagyon szükséges. Nem használunk vegyszereket, levéltrágyát, hogy serkentsük növést a zöldségeknek, mivelhogy állatokat tartunk, természetes trágyát teszünk (Jakab Mihály).* A háztáji művelés által a család táplálkozását fedező húst, zöldséget adja a telek, ez nem kerül pénzbe, tehát a jövedelem sokkal inkább gyűjthető és befektethető (Kovács E. 1978: 185).

Ágoston Jancsi Anna és férje már nem foglalkoznak Kolozsváron gazdálkodással, viszont faluról, a szülőktől szerzik be a család számára szükséges zöldség-, tej- és húsmennyiséget. A kenyeret is sztánai pékségből vásárolják: *Vásárolni nem sokat szoktunk, a kenyeret, amit még megveszünk. Édesanyáméknál a szomszéd faluban van egy pékség, és oda szoktam adni lisztet, háromszor egy héten sütnek kenyeret (Ágoston Jancsi Ottó).* A kertben általában paradicsomot és salátát szoktak termesztetni, tehát háztartásuk apró kiadásait igyekeznek a háztáji művelésből fedezni, viszont a napi étkezések alapanyagait elsősorban vásárolják, és nem előállítják (Kovács E. 1978: 193). Ilyen például a szendvicshez szükséges hozzávaló, amit mindennap üzletből vásárolnak. Kolozsváron is akartak állattartással foglalkozni, de ezt a helyi rendeletek és a tömbházban lakó szomszédok megakadályozták: *Csirkéket is neveltünk, de jött ki rendőr, mert feljelentettek, hogy nem szabad pe raza municipiului állatot tartani. Cănta cocoșul și nu putem dormi,⁷⁹ a szomszédok szertint (Ágoston Jancsi Anna).*

A harmadik generációhoz tartozó személyek szüleikkel egy háztartásban élnek még, így nem alakult ki saját táplálkozási szokásuk. Ágoston Jancsi Norbert, ahogyan erre szülei is nevelték, a család által előállított termékeket részesíti előnyben: *A fő étkezés a csirkepaprikás, az nagyon fontos nekem. A házi csirkét szeretem, nagymamám levágja és anyukám elkészíti (Ágoston Jancsi Norbert).*

Jakab Gyöngyi Anikó étrendjének fontos részét képezi az édesanyja által készített étel: *Nagyon-nagyon ritkán ilyen gyorsételt, évente kétszer-háromszor, nagyrészt házi ételeket, leveseket, bármit megeszek (Jakab Gyöngyi Anikó).*

Az első nemzedék megélhetési alapja elsősorban a gazdálkodás volt. Gáspár Mihály nyugdíjba vonulása után is folytatta a földművelést, így az étkezéshez szükséges alapvető javakat nem kell megvásárolnia. A második generációban Jakab Gyöngyi a gazdálkodás továbbvivője, férjével – akárcsak szülei – arra törekednek, hogy megtermeljék a család számára szükséges zöldség- és húsmennyiséget. Ágoston

⁷⁹ *Kukorékol a kakas, és nem tudunk aludni.* (saját fordítás)

Jancsi Anna már nem folytatta a szülői hagyományt, de mivel férje sztánai származású, így lehetőségük van bizonyos termékeket faluról beszerezni. A Gáspár családban a harmadik generációhoz tartozó személyek még egy háztartásban élnek szüleikkel, így alkalmazkodniuk kell szüleik táplálkozási szokásaihoz, étrendjéhez.

Szabadidő

A hagyományos földműveléssel foglalkozó közösségekben a mindennapokat elsősorban a munkatevékenységek határozták meg, az időt a természet ciklikusan ismétlődő rendje szerint képzeltek el (Frykman–Löfgren 2005: 19). Ez szemben áll a modern, kortárs ipari vagy városi társadalmak lineáris idejével (Fejős 2000: 9).

Egy hóstáti földész mindennapjait is elsősorban a gazdálkodáshoz szükséges tevékenységek szerint strukturálja. A hétköznapokhoz, az évszakokhoz előre megtervezett tevékenységek kapcsolódtak. Mivel a zöldségtermesztés mellett állattartással is foglalkoztak, Gáspár Ferenc a napot az állatok ellátásával kezdte. Ezután rendszerint az öntözés és a kertben vagy mezőn a gazdasági tevékenységek elvégzése következett: *A reggeli felkelés után az első az állatok etetése. Akkor nyáron, még azelőtt, a kertbe öntözni ágyásokat. Megreggelizik az ember, bejön, és folytatja tovább, ha nem kint a kertbe, akkor kint a mezőn. Lószekérrel mentek szezonmunkába már hajnalba, és a gyermek kivitte a segítségeket, és hazajött, és addig a szolgálta itthon és a hóstáti asszony végezte a reggeli fejést, és a gyerek vitte el. Voltak, akik hazajártak a tejért. Délben is kellett az állatokat megetetni, megitatni, mivel nem volt legelő, és aztán volt a fejés* (Gáspár Ferenc). Gáspár Ferenc időbeosztása nyugdíjaskorától változott, a gazdálkodással járó munka mellett virágtermesztéssel is foglalkozik: *Akkor a Hóstátnak nem volt szabadideje. Szabadidőmben foglalkozok egy kis virágtermeléssel, nagyon keveset. Van, aki, itt a szomszéd is, nem csinál semmit, pedig van földje. Délután szokott ez lenni* (Gáspár Ferenc).

A következő nemzedékben a Jakab család időbeosztását is elsősorban a gazdálkodás határozza meg. Nem tesznek különbséget a hétköznap és a vasárnap között. A munkanap reggel korán kezdődik, és akár csak az előző generáció esetében, az állatok ellátása az első tevékenység. Ezután rendszerint Jakab Mihály mindennap este 8 óráig a mezőn dolgozik: *Egy rendes munkanapon reggel ötök felkelünk és ellássuk az állatokat, ez az első. Megfejjük a tehenet, reggelizek, és felpakolok a kocsimba a szerszámokkal, amivel gondolom, hogy a nap folyamán fogok dolgozni, motoros kapagép és szerszámok, és nyolc óráig dolgozok, aztán összepakolok és hazajövünk. Mikor nagy meleg van, pihenünk is. Vasárnap a mezőre nem megyünk dolgozni, ritkán megyünk templomba, mert ha vannak állatok, azokat vasárnap is el kell látni, fejni kell, és vasárnap csak az állatokkal foglalkozunk* (Jakab Mihály). Szabadidejük általában télen van, és akkor is főleg a decemberi ünnepnapokon: *január, február. Decemberben karácsonykor szokott lenni. A január az olyan holt idő a piacon is* (Jakab Gyöngyi). A február már a tavaszi évszakra való felkészülés periódusa: *Februárban még szerszámokat javítunk, és készülünk, sok-*

szor melegágyat csinálunk. Legtöbbször pihenünk (Jakab Mihály). A falusi szabadidő jellegzetessége, hogy funkciói közül a pihenés kerül előtérbe, továbbá a mezőgazdasági munka szezonális jellege miatt a téli hónapokra jut a legtöbb szabadidő (Jávor–Molnár–Szabó–Sárkány 2000: 993).

Ágoston Jancsi Ottó mindennapi életvitelét elsősorban munkahelye határozza meg, mivel minden reggel 6-tól délután 18 óráig az iskolában dolgozik. Nemcsak hétfégen, hanem hétköznap is szokott Sztánára menni, ahol a mezőgazdálkodás kapcsolódást jelent számára: *Az iskolában reggel hattól este hatig vagyok, ha ott-hon vagyok, akkor javítok valamit, és ha nem vagyok Kolozsváron, akkor Sztánán vagyok. Van, amikor hétköznap is kimegyek Sztánára, és ott mezőgazdálkodással foglalkozom* (Ágoston Jancsi Ottó).

Ágoston Jancsi Anna hétköznapjait mindenekelőtt az iskolában eltöltött idő határozza meg. Amíg férjével együtt piacozással is foglalkoztak, a délutánok a termékek értékesítésével, előkészítésével teltek el, de ezt napjainkban a tanulás váltotta fel. Szabadidejét, ami általában hétfégen szokott lenni, Sztánán tölti: *A szabadidőben legtöbbször Sztánán vagyok, olyankor maradok itt, mikor nincs kedvem. Télen szoktam laskát gyúrni, nézek egy filmet néha, de nincs annyi szabadidőm* (Ágoston Jancsi Anna).

A harmadik generációhoz tartozó Ágoston Jancsi Norbert idejét az egyetemi órák rendje határozza meg. Ő már különbséget tesz a hétköznapok és a hétvége között. Szabadidejében sportol, és a hétvégét rendszerint Sztánán tölti nagyszüleinél: *Reggel kezdődik az egyetemmel, és utána függ az órarendtől, délután ott vagyok. Este el szoktam menni edzeni. Szabadidőmben falura megyek, ott szórakozom, mikor szabad vagyok. Általában hétfégenként* (Ágoston Jancsi Norbert).

Jakab Gyöngyi Anikó és testvérei az iskolában eltöltött idő után a délutánokat főképp tanulással töltik, és szabadidejükben pedig általában együtt játszanak, bicikliznek, filmet néznek vagy olvasnak. Anikó feladatköréhez tartozik a kisebb testvérek felügyelete is: *Legkorábban háromkor van vége a tanításnak, és én hozom haza Andikáékat. Akkor utána ebédelünk, és van, amikor el kell mosogatni az edényeket, vagy össze kell szedni a tojásokat, vagy valamit be kell segíteni anyukámnak, és akkor házioldás és tanulás, és ha marad idő, akkor kimegyünk biciklizni, labdázni* (Jakab Anikó).

Következtetések

A Gáspár család három generációján keresztül megfigyeltem a párválasztásban, foglalkozásban, gyereknevelési szokásokban, teleszerkezetben, lakáskultúrában, táplálkozásban és szabadidős tevékenységekben előforduló változásokat.

	Családtag	Vallás, származás	Foglalkozás	Telekszerkezet	Táplálkozás	Szabadidő
I. nemzedék	Gáspár Ferenc	kolozsvári református hóstatí	hóstatí földész	ház, gazda- sági épüle- tek, kert	saját ter- mékek	virágter- mesztés
	Gáspár Anna (szül. Simon)	kolozsvári református hóstatí	hóstatí háztartás- beli	ház, gazda- sági épüle- tek, kert	saját ter- mékek	téli toll- fosztás
II. nemzedék	Jakab Mihály	kolozsvári református hóstatí	szerszám- lakatos –hóstatí termelő	ház, gazda- sági épüle- tek, kert	saját ter- mékek	téli idő- szakban, ünnepek
	Jakab Gyöngyi (szül. Gáspár)	kolozsvári református hóstatí	hóstatí termelő	ház, gazda- sági épüle- tek, kert	saját ter- mékek	téli idő- szakban, ünnepek
	Ágoston Jancsi Ottó	sztánai református	kapus	ház, kert	sztánai termékek	Sztána – hétvégén
	Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár)	kolozsvári református hóstatí	laboráns	ház, kert	sztánai termékek	Sztána – hétvégén
III. nemzedék	Jakab Gyöngyi Anikó (Jakab Mihály és Jakab Gyöngyi gyereke)	kolozsvári református hóstatí	tanuló	szülői ház	főtt étel- gyorsétel	olvasás, filmnézés
	Jakab Andrea Zsuzsa (Jakab Mihály és Jakab Gyöngyi gyereke)	kolozsvári református hóstatí	tanuló	szülői ház	„anya főttje”	biciklizés, rajzolás
	Jakab Mihály András (Jakab Mihály és Jakab Gyöngyi gyereke)	kolozsvári református hóstatí	tanuló	szülői ház	„anya főttje”	biciklizés, rajzolás
	Ágoston Jancsi Norbert (Ágoston Jancsi Ottó és Ágoston Jancsi Anna gyereke)	kolozsvári református hóstatí	egyetem- mista	szülői ház	„anya főttje”	sport, Sztá- na – hétvé- gén

4. táblázat. A Gáspár család

Az első nemzedék életstratégiájának középpontjában a hagyományos hóstáti gazdálkodás állt. Gáspár Ferenc emiatt hóstáti származású lányt vett el feleségül, és életterét is ehhez viszonyítva alakította, a telekszerkezethez a lakóházon kívül nyári konyha, gazdasági épületek is tartoznak. Elsősorban a gazdasági-társadalmi változások (kollektivizálás, bontások) miatt stratégiája kudarcot vallott, így gyerekeit már más pályák felé irányította, a gyerekeknél a továbbtanulás fontos elvként szerepelt.

A második nemzedék tagja, Jakab Gyöngyi a rendszerváltás után folytatta a családi tradíciót, így számára is fontos volt, hogy hóstáti származású férje legyen, és ezt a férje is lényeges szempontnak találja: *én örvendek, hogy hóstáti, mert tudja, hogy mit kell csinálni, és én is tudom, hogy mit kell csinálni, hogyha már ide juttunk, hogy kell gazdálkodjunk. Nehéz munka, és aki nincs benne, nehezen tudja megszokni ezt a gazdálkodást, mert reggeltől estig kell dolgozni. Gyerekkorunk óta ebbe belenőtöttünk* (Jakab Mihály). A telekszerkezet is azt bizonyítja, hogy a család megélhetési alapját a gazdálkodás képezi. Ebben a nemzedékben a még a magángazdálkodás körülményei között felnőtt generációnak a mai napig a munka az erkölcsé, ami a tétlenség tagadását jelenti (Jávor–Molnár–Szabó–Sárkány 2000: 1003). Életstratégiájukban a munka szeretete központi helyet foglal el, és akárcsak az első generáció esetében, nem válik el élesen a munkával és a nem munkával töltött idő: *Hát én büszke vagyok, hogy hóstáti vagyok, és ez azt jelenti, hogy dolgozzál és szeressél dolgozni. Mert ha nem szereted, amit csinálsz, az nem sikerül. Aki kényszerből csinálja, hogy éljen meg, annak nem sikerül úgy, mint annak, aki szereti* (Jakab Mihály). Gyermeküknek is szeretnék ezt a mesterséget továbbadni, de tudják, hogy ez nem könnyű, és emiatt úgy döntöttek, hogy támogatják gyerekeik önálló döntéseit: *Sokszor mondom neki, jövök haza a mezőről, elfáradtan, hogy lássátok, hogy milyen nehéz, de meg lehet élni könnyebben is, és tőlük függ. Most változott az idő is, régen, amikor mi gyerekek voltunk, komolyan dolgoztunk. És nekik megvan minden lehetőségük. Mi nem igazán tettük oda őket dolgozni* (Jakab Mihály). Az olyan családok esetében, ahol a gyerekek számára van mobilitási lehetőség, és a gyereket a szülők eltérő rétegbe akarják juttatni, csökkennek a gyerekekkel kapcsolatban a családon belüli munka, alkalmazkodási és azonosulási követelmények (Sas 1977: 191).

Ágoston Jancsi Anna (szül. Gáspár) testvérétől eltérően már nem folytatta a hóstáti gazdálkodást, a telekszerkezethez így már nem tartoznak gazdasági épületek. Párja sztánai származású, és emiatt elsősorban a sztánai életmódot követik. Saját gyerekük is jobban kötődik a sztánai nagyszülőkhöz, és a család szívesebben fogyaszt faluról hozott termékeket. Szabadidejük jelentős részét is Sztánán töltik, ebben az esetben már különbséget tesznek a munkaidő és szabadidő között, megjelenik a hétköznapi-hétvége, munkanap-szabadnap ellentéte is.

A táplálkozáskultúra szempontjából az első és második nemzedékhez tartozó családtagok is arra törekednek, hogy az étrendhez szükséges alapanyagokat megtermeljék.

A harmadik nemzedékben a fiatalok, Jakab Gyöngyi Anikó és Ágoston Jancsi Norbert főleg a tanulásra fektetik a hangsúlyt, és életüket elsősorban már az egyéni aspirációk határozzák meg.